

Οι γενίτσαροι Τουρκοκρητικοί

«Τούτο θα σου πάρω, εκείνο θα μου δώσεις κι αυτό θα μου το χαρίσεις».

Χαρακτηριστική έκφραση των Τουρκοκρητικών

Τουρκοκρητικός της όψιμης τουρκοκρατίας στο νησί. Παρά την επίφαση αυτοπεποίθησης που φτάνει έως την αδιαλλαξία, το μουσουλμανικό στοιχείο βρίσκεται σε δεινό αδιέξοδο (φωτ.: αρχείο Περ. Διαμαντόπουλου).

Από το 1669, αφ' ότου η Κρήτη πέρασε απ' τα χέρια των Ενετών στα χέρια των Τούρκων και καθ' όλη την διάρκεια της Τουρκοκρατίας στο νησί, ένας νέος κλάδος πληθυσμού αναφάνηκε: Ήταν οι Τουρκοκρητικοί ή οι μουσουλμάνοι της Κρήτης. Αυτοί, δεν αποτελούσαν ιδιαίτερη φυλετική ομάδα, γιατί δεν ήταν Τούρκοι, αλλά εξισλαμισθέντες Κρητικοί. Διατηρούσαν την ελληνική γλώσσα, χρησιμοποιώντας ως δεύτερη την τουρκική, την οποία πολλές φορές δεν μπορούσαν να μιλήσουν καλά. Δεν ακολουθούσαν πιστά το Κοράνι (π.χ. έπιναν κρασί) και είχαν περίπου τα ίδια έθιμα με τους χριστιανούς, χόρευαν τους ίδιους χορούς και τραγουδούσαν τα ίδια τραγούδια. Ιδιαίτερη κατηγορία των Τουρκοκρητικών της υπαίθρου, ήταν οι λεγόμενοι Αμπαδιώτες που κατοικούσαν κυρίως στη περιοχή Αμαρίου νοτιοανατολικά της Ίδης. Αυτοί διακρίνονταν από τους άλλους προερχόμενοι από αραβική φυλή.

Εκείνη την εποχή, ο πληθυσμός της Κρήτης έφτανε μόλις τις 80.000 ψυχές, από τους οποίους οι 50.000 ήταν χριστιανοί (κυρίως ελληνικής καταγωγής) και 30.000 μουσουλμάνοι. Αυτοί οι ντόπιοι γενίτσαροι, ήταν ιδιαίτέρως σκληροί με τους χριστιανούς συμπατριώτες τους και στάθηκαν εναντίον τους σε κάθε επαναστατική προσπάθεια που έκαναν για την αποτίναξη του οθωμανικού ζυγού. Ενεργώντας ως συνειδητοί Τούρκοι, πρωταγωνίστησαν σε πολλούς από τους

λεγόμενους «αρμπαντέδες», δηλαδή τις επιδρομές του «ανεύθυνου» και φανατισμένου τουρκικού όχλου στις χριστιανικές συνοικίες, οι οποίες συνοδεύονταν κατά κανόνα από ανελέητες σφαγές, καταστροφές και πλιάτσικο. Οι Τουρκοκρητικοί, είχαν αποκτήσει τέτοια δύναμη, ώστε περιφρονούσαν ακόμα και τα σουλτανικά φερμάνια. Ήταν ουσιαστικά ένα κράτος εν κράτει. Υπήρχαν αρκετοί, ονομαστοί για τις αγριότητές τους, αρχιγενίτσαροι, οι οποίοι κατατυραννούσαν όχι μόνο τους Έλληνες, αλλά συχνά κι αυτούς τους Τούρκους. Υπήρχε ωστόσο και μια άλλη κατηγορία Τουρκοκρητικών, που ονομάζονταν Λινοβάμβακοι, οι οποίοι ήταν κρυπτοχριστιανοί και πρόσφεραν εξαιρετικές εθνικές υπηρεσίες από αυθαιρεσίες των Τούρκων. Ήταν όμως μειοψηφία και σίγουρα δεν ήταν ικανή να σταθεί εμπόδιο στο μένος και την ασυδοσία των μουσουλμάνων Κρητικών.

Η κατάσταση έγινε αφόρητη μετά το 1750. Οι χρόνοι που θα ακολουθήσουν, και ως τις παραμονές της μεγάλης Επανάστασης του 1821, θα είναι η περίοδος της σκληρότερης δοκιμασίας του κρητικού λαού, μια εποχή αχαλίνωτου γενιτσαρισμού.

Οι περιηγητές περιγράφουν φρικώδη περιστατικά και οι ιστορικοί της Κρήτης δεν κουράζονται να εξιστορούν τις γενιτσαρικές βιαιότητες και τις κτηνώδεις πράξεις εις βάρος του χριστιανικού πληθυσμού. Χαρακτηριστικό, είναι το απόσπασμα από σουλτανική διαταγή, σχετική με τις υπερβάσεις των γενίτσαρων του Χάνδακα, με χρονολογία 6 Ιουλίου 1762: «...Οι εν τη φρουρά του φρουρίου τούτου λησταί και κακούργοι αποπλανήσαντες και εξαπατήσαντες τους αρχηγούς των και απομακρυνθέντες των υποχρεώσεών των, εύρον την ευκαιρίαν να επιδοθούν δημοσία εις ληστείας και κακουργίας και διατελούντες εν μέθη να περιφέρωνται ανά τας συνοικίας ένοπλοι, να προσβάλλουν την τιμήν των κατοίκων και να επιτίθενται κατά των οικογενειών και των τέκνων των. Και πλην των τοιούτων κατά της τιμής και υπολήψεως επιθέσεών των, προέβησαν εις πράξιν άνευ προηγουμένου, επιτεθέντες μετά θρασύτητας και ένοπλοι κατά της Πόρτας του Αγά του μεγίστου τούτον φρουρίου... Το θεοφύλακτον και μέγιστον τούτο μεθοριακόν οχυρόν δέον να αποκαθαρθή και εκκαθαρισθή από την λύμην αυτών των ληστών και τας μιανράς πράξεις των και να εξασφαλισθή και ανακουφισθή ο λαός...».

Οι σουλτανικές διαταγές δεν αρκούσαν για την περιστολή της γενιτσαρικής ασυδοσίας. Ορισμένοι μάλιστα γενίτσαροι, στα τέλη του 18ου και στις αρχές του 19ου αιώνα, υπήρξαν διαβόητοι για τα κακουργήματά τους και έμειναν στη μνήμη

και στα τραγούδια του λαού. Ο Αληδάκης στα Χανιά, ο Αρίφ Αγάς στο Ρέθυμνο, ο Μπεντρή εφέντης και ο Χάνιαλης στο Ηράκλειο, ο Μεμέτ Αγάς ή Μεμέτακας στη Σητεία, ανήκουν σ' αυτήν την κατηγορία των γενίτσαρων.

Ο αριθμός των ντόπιων γενίτσαρων είχε αυξηθεί μετά τα Ορλωφικά. Πολλοί Τουρκοκρήτες γράφονταν πλέον στα γενιτσαρικά τάγματα, παρά τις απαγορεύσεις που επέβαλε στα 1762 συνυποσχετικό των διοικητών των γενιτσαρικών ταγμάτων: «...Να μη γίνεται δεκτή άνευ υψηλής αυτοκρατορικής διαταγής ή εντολής εκ μέρους του αγά των αυτοκρατορικών γενιτσάρων, ή λόγω απληστίας των αξιωματικών των ορτάδων η παρατηρουμένη εγγραφή και είσοδος εις τους ορτάδες νέων συντρόφων, προερχομένων εκ της τάξεως εκείνης των ανθρώπων, των αποκαλουμένων μπουρμά, οίτινες δεν έχουν ουδένα πόρον ζωής και αγνοούν τας βάσεις και τους όρους της ισλαμικής θρησκείας και διατελούν εισέτι υπό την επίρροιαν του ραγιαδισμού...».

Απαίσια φήμη είχε αφήσει ένας απ' αυτούς τους τρομοκράτες, ο Αλί Τσαούσης από το Σέλινο. Αυτός ήταν ένας πλούσιος τσιφλικάς και μόλις εξερράγη η Επανάσταση του 1821, ανέλαβε με τον Καούρη και τον Βεδούρη, να κάνουν αντεπανάσταση στην δυτική Κρήτη. Ο Τσαούσης, περιφρονούσε κάθε Τουρκοκρητικό, που δεν είχε σκοτώσει έναν τουλάχιστον Έλληνα. Ο γιος του, ο λεγόμενος Αλιτσαουσάκης, όταν ήταν νέος ακόμα, σε κάποιο γλέντι κάποιου χωριού, σαρκάστηκε από μερικούς Τουρκοκρητικούς, επειδή δεν είχε βάψει ακόμα τα χέρια του με χριστιανικό αίμα. Αυτός τότε, βγήκε αμέσως έξω απ' το χωριό και χωρίς λόγο σκότωσε τον πρώτο Έλληνα διαβάτη που συνάντησε μπροστά του -κάποιον ονόματι Γιάννη. Σε λίγες μέρες, σκότωσε έναν φιλήσυχο έμπορο που κάθονταν αμέριμνος μπροστά στο κατάστημά του, τον Αντώνη Αλιφεράκη. Ο πατέρας του τότε, έδειξε με καμάρι τον γιο του στους άλλους Τουρκοκρητικούς κι εκείνοι μετά απ' αυτούς τους δυο φόνους, τον αναγνώρισαν ως «παλικάρι». Ο Αλί Τσαούσης, ο οποίος διακρίθηκε σε πολλές συγκρούσεις με τους επαναστάτες, πολιορκήθηκε τελικά στο Σέλινο μαζί με τον Καούρη, ο οποίος πέθανε από πανώλη, ενώ αυτός ο ίδιος σκοτώθηκε επιχειρώντας να κάνει έξοδο.

Ένας άλλος τρομερός Τουρκοκρητικός γενίτσαρος, ήταν ο Αλί Γετίμ από το χωριό Κυριάννα. Αυτός κρατούσε κάτω απ' τον ζυγό του, όλη σχεδόν την επαρχία του Ρεθύμνου. Αρκετές παραλλαγές των κρητικών δημοτικών τραγουδιών αναφέρουν με σχετικές λεπτομέρειες, τόσο τον Αλί Γετίμ, όσο και τα έργα του. Χαρακτηριστική της θηριωδίας του, είναι η δράση του, ανήμερα μιας Μεγάλης Πέμπτης, κάποιου προεπαναστατικού έτους. Είχε πάρει μαζί του τον Στυλιανό

Περακάκη από το χωριό Λούτρα για να μεταβούν στο Ρέθυμνο. Στον δρόμο, χωρίς να υπάρχει καμμία αιτία, σκοτώνει επτά χριστιανούς που τον υποδέχθηκαν με σεβασμό. Γυρίζοντας στα Λούτρα, την ίδια μέρα, όρμησε και μπήκε στο σπίτι μιας χήρας και πήρε την μοναχοκόρη της, Πανώρια. Η μητέρα της βρίσκονταν εκείνη την ώρα στην εκκλησία και μόλις έμαθε την απαγωγή της κόρης της, έτρεξε να την απελευθερώσει. Ο Αλί Γετίμ όμως, έσφαξε τη γυναίκα και κατόπιν, έδεσε την κόρη της με την ζώνη του, αποσύρθηκε μαζί της σε κάποια ερημική τοποθεσία, κι αφού την βίασε, έφυγε αφήνοντας την κοπέλα νεκρή σε κάποιον λάκκο. Το 1822, οι επαναστάτες έκαναν εκκαθαριστική επιχείρηση εναντίον των Τουρκοκρητικών, στην επαρχία της Μεσαράς. Ο Αλί Γετίμ, με 55 Τούρκους, είχε καταλάβει τότε το Αρκάδι. Οι οπλαρχηγοί όμως, Δεληγιαννάκης, Πωλιογεωργάκης, Μανουσέλης και Μαυροθαλασσίτης, περικύκλωσαν με τους άνδρες τους το μοναστήρι. Τη νύχτα της 17ης Ιανουαρίου του 1822, ο Δεληγιαννάκης μαζί με ακόμα 60 Σφακιανούς, κατόρθωσε να μπει κρυφά στον περίβολο του μοναστηριού, χρησιμοποιώντας μια μυστική μικρή θύρα, που μόνο αυτός γνώριζε. Έγινε τότε γενική έφοδος και ο Αλί Γετίμ, όπως και άλλοι Τούρκοι που είχε μαζί του, σκοτώθηκαν.

Με αφορμή την εξόντωση του Αλί Γετίμ, ένας άλλος ονομαστός Τουρκοκρητικός της περιοχής, ο Αλί Γλυμίδης (ή Γλυμιδάκης), παρουσιάστηκε σε μεγάλη συγκέντρωση Τουρκοκρητικών του Ρεθύμνου και ορκίστηκε εκδίκηση. Ορκίστηκε ακόμη, ότι θα φέρει οπωσδήποτε στο Ρέθυμνο τα κεφάλια του Δεληγιαννάκη και των άλλων Ελλήνων οπλαρχηγών. Σύντομα, αφού συγκέντρωσε ένα στρατιωτικό σώμα 2.000 επίλεκτων Τουρκοκρητικών, εξόρμησε για να συναντήσει τους Έλληνες. Η αποφασιστική σύγκρουση, έγινε στις 26 Ιανουαρίου του 1822 στα Ακόνια και η μάχη κρατήθηκε αμφιρροπη όλη την ημέρα. Με το δειλινό, άρχισε ανάμεσα στις δυο παρατάξεις, ομηρική ανταλλαγή από αλλεπάλληλα σαρκαστικά πειράγματα. Σε κάποια στιγμή, ο καπετάν Αναγνώστης, ή Παπαναγνώστης, φώναξε εναντίον του Αλί Γλυμίδα, ένα αυτοσχέδιο δίστιχο: *«Επόρισες Αλί αγά τώρα να πολεμήσεις, όμως ορκίζω τον Θεό πίσω να μη γυρίσεις»*. Ο Αλί Γλυμίδης, ερεθίστηκε από το δίστιχο εκείνο και σείοντας το γιαταγάνι του, όρμησε εναντίων των πρώην ραγιάδων, μαινόμενος αλλά και αφύλακτος. Τον ακολούθησαν αμέσως οι δικοί του, αλλά την ίδια στιγμή, εξόρμησαν εναντίον τους και οι Έλληνες. Προτού όμως γενικευτεί η μάχη, ο Γλυμίδης πέφτει νεκρός από κάποιο ελληνικό βόλι. Τότε ο Σφακιανός αγωνιστής, Ανδρέας Μανουσέλης, έτρεξε πάνω στο πτώμα και μέσα σ' ένα «χαλάζι» από σφαίρες, έκοψε το κεφάλι του, θυμίζοντας έτσι, σκηνές Τρωικού Πολέμου. Στην συνέχεια, ο Μανουσέλης κάρφωσε το κεφάλι του Αλί Γλυμίδα πάνω στο μακρύ καριοφίλι του και το περιέφερε επιδεικτικά. Όταν οι

Τουρκοκρητικοί αντίκρουσαν το θέαμα της κομμένης κεφαλής του αρχηγού τους, πανικοβλήθηκαν και τράπησαν σε φυγή, ενώ πίσω τους οι Έλληνες, τους κυνηγούσαν και τους κατέσφαζαν. Η πανωλεθρία των Τουρκοκρητικών, ήταν εντυπωσιακή. Πάνω από 100 επίσημοι μπέηδες σκοτώθηκαν εκείνη τη μέρα και πολλοί άλλοι αιχμαλωτίστηκαν, ανάμεσα στους οποίους και ο Μουζούρ αγάς με τον σημαιοφόρο του. Οι Έλληνες είχαν μόνο 14 νεκρούς. Οι αιχμάλωτοι στάλθηκαν στα Λούτρα, στον γενικό έπαρχο Αφεντούλη και αργότερα έγινε ανταλλαγή με πολλούς Ρεθύμνιους Έλληνες αιχμαλώτους. Εκείνη η νίκη, στερέωσε την επανάσταση στην επαρχία του Ρεθύμνου.

Ένας ακόμη περιώνυμος Τουρκοκρητικός, ήταν ο Ιμπραΐμ Αληδάκης, ο οποίος κατοικούσε στο χωρίο Μπρόσνερο των Σφακιών. Μετά την καταστολή της επανάστασης του ήρωα Δασκαλογιάννη, στην οποία οι Τουρκοκρητικοί αντιτάχθηκαν με κάθε τρόπο, ο Αληδάκης έχοντας ως ορμητήριο τον οχυρωμένο πύργο του, τρομοκρατούσε και καταδυνάστευε την γύρω περιοχή, ληστεύοντας και σκοτώνοντας. Οι Σφακιανοί, μην αντέχοντας αυτή την κατάσταση, καιροφυλάκτησαν για την κατάλληλη ευκαιρία και αφού όρμησαν στο Μπρόσνερο, πολιορκήσαν τον Αλιδάκη, τον σκότωσαν και κατεδάφισαν τον πύργο του.

Ήταν τότε, μετά το 1770, όπου οι Τουρκοκρητικοί είχαν αποθρασυνθεί και έγιναν πραγματικοί κυρίαρχοι του νησιού, αγνοώντας ακόμα και τον βαλή, δηλαδή τον στρατιωτικό διοικητή, καθώς και τους πασάδες. Η Υψηλή Πύλη, για να καταφέρει να τους περιορίσει, αναγκάστηκε να στείλει έναν δυναμικό διοικητή, για να επαναφέρει την τάξη. Ήταν η εποχή, όπου ο νεωτεριστής σουλτάνος Μαχμούτ Β', ετοιμαζόταν να καταργήσει το επικίνδυνο σώμα των γενίτσαρων. Ο νέος διοικητής, ονομάζονταν Χατζή Οσμάν πασάς, ο οποίος είχε γεννηθεί στο Κουρδιστάν και φημίζονταν για την διοικητική του ικανότητα. Το 1810, επέβαλε πλήρη τάξη στην Εύβοια, καταστέλλοντας τις αυθαιρεσίες των εκεί Τούρκων. Έπειτα από εκείνη την επιτυχία του, κατέβηκε στην Κρήτη.

Μέχρι πριν από την άφιξη του Οσμάν πασά, όπως γράφει ο Αμερικανός περιηγητής Ρόμπερτ Πάσλεϊ, οι Τουρκοκρητικοί εκτόξευαν σφαίρες τυλιγμένες σε ένα χαρτί που έγραφε το ποσό το οποίο έπρεπε να πληρώσουν, και αν οι παραλήπτες του σημειώματος δεν πλήρωναν, τότε δολοφονούνταν ασελγώς. Αυτά τα διεφθαρμένα άτομα είχαν φτάσει στο σημείο να παίζουν με τα όπλα, πυροβολούσαν δηλαδή από τα τείχη της πύλης τα άτομα που παρουσιάζονταν για να μπουκ, και στοιχημάτιζαν από ποια πλευρά θα πέσει το θύμα τους. Κι ο Ιωάννης Κονδυλάκης, σχολιάζει στους «Τουρκοκρητικούς»: «Και να σκεφθεί κανείς, ότι οι θηριώδεις

αυτοί εχθροί των χριστιανών, είναι Κρήτες, Έλληνες την καταγωγήν...».

Ο Οσμάν πασάς, έχοντας μαζί του ενόπλους, αποβιβάστηκε το 1812 στη Σούδα και μπήκε επιδεικτικά στα Χανιά. Μην έχοντας όμως στη διάθεσή του αρκετή ένοπλη δύναμη για να συντρίψει τους γενίτσαρους, επικοινωνήσε κρυφά με τους Έλληνες ορεινούς κατοίκους του Αποκορώνου και της Κυδωνίας, όσοι μπορούσαν να φέρουν όπλα, και συνεννοήθηκε μαζί τους να συγκεντρωθούν όλοι ξαφνικά και ένοπλοι στο χωριό Νεροκούρου, που ήταν η έδρα του Μεχμέτ, ενός από τους χειρότερους Τουρκοκρητικούς αρχηγούς. Με την συνδρομή των Ελλήνων, συνέλαβε τον Μεχμέτ και τον κρέμασε πανηγυρικά στην πλατεία του χωριού του. Με τον ίδιο τρόπο, εξόντωσε κι έναν άλλον φοβερό γενίτσαρο του Αποκορώνου, τον Τρουλινό, καθώς και πιστούς οπαδούς του. Αφού κατόρθωσε, μ' αυτόν τον τρόπο, να εξοντώσει τους κυριότερους τρομοκράτες, στην συνέχεια άρχισε να περιέρχεται τις επαρχίες, απαγχονίζοντας τους αγριότερους από τους Τουρκοκρητικούς.

Ακολούθως, ο Οσμάν εγκαταστάθηκε στο Ρέθυμνο, που επίσης το ξεκαθάρισε από τους γενίτσαρους. Όταν όμως θέλησε να μπει στο Μεγάλο Κάστρο, το σημερινό Ηράκλειο, που ήταν η πρωτεύουσα του νησιού, βρήκε τις πύλες του κάστρου κλειστές. Πολλοί Τουρκοκρητικοί του νησιού, για να σωθούν από την αμείλικτη καταδίωξή του, είχαν συγκεντρωθεί εκεί και μαζί με τους ντόπιους Τουρκοκρητικούς, στασίασαν και εμπόδισαν τον Οσμάν να εγκατασταθεί κι εκεί. Ταυτόχρονα, έστειλαν αντιπροσωπεία στην Κωνσταντινούπολη, η οποία κατηγόρησε τον Οσμάν πασά ότι συνεργάζονταν με τους χριστιανούς και τους οργάνωνε εναντίον του σουλτάνου. Επιπλέον, κατηγόρησαν τον Οσμάν ως κρυπτοχριστιανό και ότι απαγχονίζε τους Τουρκοκρητικούς, όχι για ζητήματα τάξεως, αλλά για να καταχραστεί τις περιουσίες τους. Οι Τουρκοκρητικοί επέμεναν ιδιαιτέρως στον ισχυρισμό, ότι ο Οσμάν ήταν χριστιανός και φαίνεται πως λαβή σ' αυτούς τους ισχυρισμούς, έδωσε το ότι, όπως αναφέρεται, ο Χατζή Οσμάν πασάς ερχόμενος στα Χανιά δεν σταμάτησε να αποτίσει φόρο τιμής στο Μαυσωλείο Μπαρμπούς, κάτι που όλοι οι μουσουλμάνοι όφειλαν να πράξουν, και δημιουργήθηκε ο θρύλος ότι, ο περίεργος αυτός πασάς, ήταν κρυπτοχριστιανός, αρχιμανδρίτης του Πατριαρχείου ονομαζόμενος Βασίλειος, ο οποίος παρακολούθησε, πριν από τη σφαγή, τη θεία λειτουργία στα υπόγεια του σεραγιού του στα Χανιά και κοινώνησε από τα χέρια του έντρομου κρητικού ιερέα. Για τη σκανδαλώδη πράγματι συμπεριφορά του οι Τούρκοι του Ρεθύμνου τον αποκαλούσαν χλευαστικά «Παπαγιάννη».

Τέτοιες συκοφαντίες, ήταν σύστημα της εποχής κι όσο εύκολα εκτοξεύονταν,

άλλο τόσο εύκολα εισακούονταν από τον εκάστοτε καχύποπτο σουλτάνο. Έτσι, ο σουλτάνος Μαχμούτ Β', υιοθέτησε τις καταγγελίες των Τουρκοκρητικών κι αφού ανακάλεσε τον Οσμάν πασά από την Κρήτη, τον εξόρισε στην Προύσα, όπου στην συνέχεια διέταξε να τον κρεμάσουν και να δημεύσουν την περιουσία του. Στο μεταξύ, η Κρήτη είχε πάρει μια προσωρινή ανάσα και αποκαλούσαν τον Οσμάν, «Σωτήρα». Αντιθέτως, οι Τουρκοκρητικοί τον ονόμαζαν «Πνιγάρη».

Οι Τουρκοκρητικοί ωστόσο, δεν κάμφθηκαν και σύντομα επανήλθαν το ίδιο άγριοι, όπως και πριν. Όλες οι επαναστατικές κινήσεις έβρισκαν απέναντι τους ντόπιους αυτούς γενίτσαρους, οι οποίοι βρίσκονταν σε πλήρη σύμπνοια με τις τουρκικές θέσεις.

Στις 25 Ιουλίου 1821, ο Δημήτριος Υψηλάντης, ενεργώντας μάλλον αφελώς και αγνοώντας, ίσως, τις πραγματικές συνθήκες συμβίωσης χριστιανών Κρητών και Τουρκοκρητικών (ενδεχομένως, κατόπιν κακής πληροφόρησης ή και υπέρμετρης αισιοδοξίας), έστειλε επιστολή στον Τουρκοκρητικό Σερίφ Μεχμέτ, πασά του Ηρακλείου, προσδοκώντας την σύμπραξη χριστιανών και μουσουλμάνων Κρητών, λόγω κοινής εθνικής καταγωγής, για τον σκοπό της Επανάστασης. Αναφέρει χαρακτηριστικά ο ιστορικός Διονύσιος Κόκκινος: «Ο Σερίφ πασάς, αν δεν οργίσθη από το θράσος του επαναστάτου να αποστείλει προς αυτόν τον ίδιον τοιαύτην επιστολήν, θα εγέλασε με την προσπάθειάν του. Διότι εις την Κρήτη η ραγιάδες δεν υπέφεραν απλώς από το κράτος του σουλτάνου, όπως εις τας άλλας τουρκοκρατούμενας χώρας, αλλ' ετυραννούντο από εκείνους ακριβώς που ήθελε να προσεταιρισθή ο Υψηλάντης ως γηγενείς και έχοντας κοινά συμφέροντα με τους Έλληνας συμπατριώτας των. Τουναντίον, οι Τουρκοκρήτες είχαν συμφέρον, εκ των συνθηκών που είχαν αναπτυχθή εις την Κρήτην, περισσότερο παρά οι μουσουλμάνοι των άλλων χωρών, να διατηρηθή η τουρκοκρατία, αφού χάρις εις αυτήν καταδυνάστευαν τους χριστιανούς και απομυζούσαν την εργασίαν των».

Λίγο πριν την Επανάσταση του 1821, υπολογίζονταν πως υπήρχαν 28.000 ελληνικές οικογένειες και 14.000 τουρκοκρητικές. Στην απογραφή του 1858, οι Έλληνες και γενικότερα οι χριστιανοί, ήταν 215.863 και οι μουσουλμάνοι 62.138. Και το 1881, μετά τις αιματηρές επαναστάσεις, οι Έλληνες ήταν 205.000 και οι Τούρκοι 73.000.

Τον Μάιο του 1896, σε αντίποινα για την κατάκτηση του Βάμου από τους Έλληνες επαναστάτες, οι Τούρκοι σε αγαστή συνεργασία με τους Τουρκοκρητικούς, ξεκινούν σφαγές στα Χανιά. Ο όχλος ορμούσε στις χριστιανικές συνοικίες,

σφάζοντας, καίγοντας και λεηλατώντας, ενώ αποσπάσματα του στρατού που ήταν τοποθετημένα στις επάλξεις του φρουρίου, άρχισαν και έριχναν ομαδικά πυρά εναντίων των χριστιανών. Παράλληλα, άρχισε και η πυρκαγιά. Ολόκληρες σειρές σπιτιών έγιναν τότε στάχτες και πολλά πτώματα γέμιζαν τους δρόμους. Ο «αρμπαντές», σταμάτησε μόνο το βράδυ, όταν έκανε επιτέλους την εμφάνισή του ο γενικός διοικητής, περιστοιχισμένος από Τουρκοκρητικούς «προκρίτους», και «επέβαλε την τάξη». Λίγους μήνες αργότερα, ο Τουρκοκρητικοί θα πρωταγωνιστήσουν και στον δεύτερο -και τελευταίο- «αρμπαντέ» των Χανίων, όταν την νύχτα της 23ης Ιανουαρίου του 1897, μαζί με τους Τούρκους, όρμησαν στις συνοικίες Καλέ Καπού, Στιβανάδικα και Παπλωματάδικα, πυροβολώντας και σφάζοντας οποιονδήποτε είχε την ατυχία να βρεθεί μπροστά τους. Ενδεικτικό της θηριωδίας τους, είναι το γεγονός πως στην θέση Σκαλάκια, αιχμάλωτοι Έλληνες πετάχτηκαν ζωντανοί μέσα σε αναμμένους φούρνους. Τις σφαγές, ακολούθησε καταστροφή και λεηλασία. Έβαζαν φωτιά σε σπίτια κι όταν οι τρομαγμένοι ένοικοι προσπαθούσαν να σωθούν από τις φλόγες έπεφταν νεκροί από τα πυρά των Τουρκοκρητικών που τους περίμεναν απ' έξω. Ο «αρμπαντές» αυτός, κράτησε τρεις μέρες και προκάλεσε την επιτάχυνση των εξελίξεων για την απελευθέρωση της Κρήτης.

Οι «άξεστοι Τουρκοκρητικοί», όπως χαρακτηρίζονταν από εφημερίδες της εποχής, θα βάλουν την σφραγίδα τους και στον τελευταίο μεγάλο «αρμπαντέ», ο οποίος έλαβε χώρα στο Ηράκλειο, στις 25 Αυγούστου 1898. Αντιδρώντας στην μεταβίβαση της διοίκησης υπηρεσιών σε χριστιανούς, όπως είχαν ορίσει οι Μεγάλες

Δυνάμεις (στο πλαίσιο της αυτονομίας), επιδόθηκαν για μία ακόμη φορά, σε σφαγές, καταστροφές και λεηλασίες. Τα δραματικά γεγονότα, ξεκίνησαν όταν οι χριστιανοί υπάλληλοι πήγαν να παραλάβουν την υπηρεσία του τελωνείου της πόλης, συνοδευόμενοι από ένα μικρό βρετανικό στρατιωτικό τμήμα. Ο μουσουλμανικός όχλος και με την πλήρη ανοχή των τουρκικών στρατιωτικών και διοικητικών αρχών, κινήθηκε σε μια φοβερής αγριότητας σφαγή του άμαχου πληθυσμού, και παραλλήλως σε εμπρησμούς και λεηλασίες οικιών, γραφείων και καταστημάτων. Το επίκεντρο των τραγικών γεγονότων μεταφέρθηκε σύντομα στην περιοχή Βεζίρ Τσαρσί (σημερινή οδός 25ης Αυγούστου). Οι νεκροί από αυτές τις σφαγές υπολογίζονται 400-700. Συνελήφθησαν τότε, μεταξύ άλλων, 42 Τουρκοκρητικοί ως πρωταίτιοι και ενορχηστρωτές των σφαγών, όλοι δε, είχαν

πλούσιο ιστορικό φόνων εναντίων χριστιανών, η πλειονότητα των οποίων, άνευ λόγου και αιτίας. Οι μουσουλμάνοι όμως έκαναν το «λάθος» και είχαν σκοτώσει και την βρετανική φρουρά (17 Σκωτσέζους) που συνόδευε τους χριστιανούς υπαλλήλους. Αυτό το γεγονός -πέρα από την κατακραυγή που είχαν προκαλέσει στην Ευρώπη οι ωμότητες τους Τούρκων- συνετέλεσε στην αλλαγή πλευσης και ανοχής των Μεγάλων Δυνάμεων απέναντι στους Τούρκους οι οποίοι πλέον θα καλούνταν να αποχωρήσουν απ' το νησί. Ως αντίποινα για τον φόνο των 17 Σκωτσέζων, οι Βρετανοί απαγχόνισαν τότε, 17 Τουρκοκρητικούς. Πολλοί Τουρκοκρητικοί, κατέφυγαν στην Τουρκία, λίγα χρόνια αργότερα, το 1912, όταν μπήκαν οι βάσεις για την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα και οι υπόλοιποι αναγκάστηκαν να φύγουν, στην Τουρκία, στη Συρία και στον Λίβανο, το 1923 με την ανταλλαγή πληθυσμών.

Πηγές

«Λαογραφική και γεωγραφική εγκυκλοπαίδεια "Ελλάς"» - Κώστας Ρωμαίος (Τόμος Β2, σελ. 426-468) | «Καθημερινή» (30-8-1998, ένθετο «Επτά ημέρες») | «Πατρίς» (Αφιέρωμα, 5-9-2008) | «Η Ελληνική Επανάσταση» - Διονύσης Κόκκινος (Τόμος Β', σελ. 44-47) | sch.gr | el.wikipedia.org